

Stefan Owczarek, Leszek Radło

PROGRAM I PRZYKŁADY APROKSYMACJI
ZA POMOCĄ WIELOMIANÓW
ZWYKŁYCH FUNKCJI CAŁKOWALNYCH
Z KWADRATEM NA ODCINKU $(-1, +1)$

35/1985

P. 269

WARSZAWA 1985

ISSN 0208-5658

Praca wpłynęła do Redakcji dnia 26 marca 1985 r.

56918

Praca została wykonana w ramach problemu węzłowego 05.12 "Wytrzymałość i optymalizacja konstrukcji naszynowych i budowlanych" koordynowanego przez IPPT PAN.

Na prawach rękopisu

Instytut Podstawowych Problemów Techniki PAN

Nakład 160 egz. Ark.wyd. 2,49 Ark.druk. 3,5

Oddano do drukarni we wrześniu 1985 r.

Nr zamówienia 559/85

Warszawska Drukarnia Naukowa, Warszawa,
ul. Śniadeckich 8

<http://rcin.org.pl>

Stefan Owczarek
Leszek Radło
Pracownia Pól Odkształceń IPPT
Instytut Dróg i Mostów P W

PROGRAM I PRZYKŁADY APROKSYMACJI ZA POMOCĄ
WIELOMIANÓW ZWYKŁYCH FUNKCJI CAŁKOWALNYCH
Z KWADRATEM NA ODCINKU $[-1, +1/$

1. Wstęp

Zagadnieniem zastępowania dowolnej funkcji wielomianami zajmowano się od dawna. Wystarczy tu wspomnieć zagadnienia rozwinięcia funkcji w szereg Taylora lub Maclaurina, albo wymienić twierdzenia Weierstrassa o możliwości przedstawienia w postaci wielomianów funkcji na odcinku otwartym a, b [1]. Rozszerzanie możliwości zastępowania dowolnej funkcji przez ciągi innych funkcji doprowadziło do rozwinięcia teorii aproksymacji. Istotnym elementem w teorii aproksymacji jest pojęcie "bliżkości" dwóch funkcji czyli kryterium aproksymacji [4]. Równania kanoniczne aproksymacji wielomianami zwykłymi funkcji całkowalnych z kwadratem były przedmiotem analiz między innymi Hilberta [5]. Z analiz tych wynika, że równania te są słabo uwarunkowane, /wyznacznik główny mały/, a zbieżność aproksymacji nie zawsze jest zadawalająca. Dążenie do zwiększenia zbieżności aproksymacji doprowadziło do powstawania wielomianów ortogonalnych Legendre'a i ortogonalnych z wagą np. Czebyszewa [2].

Aproksymacją dowolnych funkcji wielomianami zajmowano się w zastosowaniach matematyki. Potrzeba taka występuje również w mechanice konstrukcji i teoriach inżynierskich. W niniejszym artykule zajęto się aproksymacją wielomianami zwykłymi. Prosta ich postać i łatwość wykonywania operacji różniczkowania i całkowania decyduje często o ich wyborze w zadaniach aproksymacji

funkcji. Nawrót do wielomianów zwykłych jest uzasadniony również wciąż nowymi możliwościami związanymi z doskonaleniem maszyn liczących. Zwiększenie dokładności obliczeń na maszynach liczących powoduje, że stają się możliwe do rozwiązania te zagadnienia, które dawniej z powodu słabego uwarunkowania równań podstawowych były niemożliwe.

Autorom niniejszego opracowania z racji swoich zainteresowań zawodowych potrzebny był program do aproksymacji funkcji z przestrzeni L^2 /całkowalnych z kwadratem/. Ponieważ nie znaleźli go w dostępnych bibliotekach programu, opracowali go samodzielnie.

W niniejszym artykule przedstawiono założenia programu, metodę rozwiązania zagadnienia, oraz wyniki liczbowe rozwiązań przykładów przyjętych do aproksymacji.

Opracowany program zawiera obliczenie odchyłek pomiędzy funkcją aproksymowaną i aproksymującą, co zdaniem autorów jest jego istotnym elementem. W oparciu o wyniki odchyłek i norm odchyłek obliczonych w przyjętych przykładach wypowiedziano wnioski dotyczące zbliżności wielomianowej aproksymacji funkcji w przestrzeni L^2 .

2. Założenia i sformułowanie zagadnienia

Założono, że jest dana funkcja na odcinku $-1 \leq x \leq +1$.

Kwadrat tej funkcji, ma całkę ograniczoną na tym odcinku tj.

$$\int_{-1}^1 f/x/^2 dx \text{ istnieje i jest ograniczona.}$$

Funkcję tę rozłożono na część symetryczną $f^S/x/$ i antysymetryczną $f^A/x/$

$$/1/ \quad f^S/x/ = \frac{f/x/ + f/-x/}{2}, \quad f^A/x/ = \frac{f/x/ - f/-x/}{2}$$

tak, że funkcję tę można przedstawić w postaci sumy

$$/2/ \quad f/x/ = f^S/x/ + f^A/x/.$$

Postawiono zadanie aproksymacji funkcji $f/x/$ poprzez funkcje $\varphi/x/$ gdzie

$$/3/ \quad \varphi/x/ = \sum_{k=0}^n a_k \varphi_k/x/, \quad a_k - \text{współczynniki stałe,} \\ k = 0, 1, 2, 3, \dots, n.$$

Funkcje $\varphi_k/x/$ są symetryczne /parzyste względem $x/$ przy $k = 0, 2, \dots, 2i, i = 0, 1, 2, \dots$. Funkcje $\varphi_k/x/$ są antysymetryczne /nieparzyste względem $x/$ przy k nieparzystych $k = 1, 3, 5, \dots, 2i + 1, i = 0, 1, 2, \dots$.

Wprowadzając funkcje dwuwartościowe $/0$ lub $1/$ poprzez wzory

$$/4/ \quad j/k/ = \frac{1}{2} [(-1)^k + 1], \quad j/k+1/ = \frac{1}{2} [(-1)^{k+1} + 1]$$

funkcje $\varphi/x/$ napisano w postaci:

$$\varphi/x/ = \varphi^S/x/ + \varphi^A/x/,$$

w której oznaczono przez

$$/6/ \quad \varphi^S/x/ = \sum_{k=0}^n j/k/a_k \varphi_k/x/, \quad \varphi^A/x/ = \sum_{k=0}^n j/k+1/a_k \varphi_k/x/.$$

W dalszym ciągu pracy przyjęto następujące nazewnictwo:

$$\|f/x/\|^2 = L = \int_{-1}^1 f/x/^2 dx$$

nazwano miarą funkcji $f/x/$.

Wielkość

$$\|f/x/\| = \sqrt{L} = \left[\int_{-1}^1 f/x/^2 dx \right]^{\frac{1}{2}}$$

nazywano normą funkcji $f/x/$.

Funkcje

$$\lambda/x/ = f/x/ - \varphi/x/$$

nazwano odchyłką aproksymacji.

Wielkość

$$\|\lambda/x/\|^2 = \delta = \int_{-1}^1 [f/x/ - \varphi/x/]^2 dx$$

nazwano miarą odchyłki aproksymacji funkcji $\varphi/x/$ od funkcji aproksymowanej na odcinku $(-1, +1)$.

Wielkość

$$\| \lambda_{x/} \| = \sqrt{\delta} = \left\{ \int_{-1}^{+1} [f/x/ - \varphi/x/]^2 dx \right\}^{\frac{1}{2}}$$

nazywano normą odchyłki aproksymacji [8].

Jako kryterium aproksymacji przyjęto minimalną całkę z kwadratu różnicy funkcji aproksymowanej $f/x/$ i aproksymującej $\varphi/x/$ /minimum miary odchyłki aproksymacji/

$$/7/ \quad \delta_m = \min_{a_k} \int_{-1}^1 \left[f/x/ - \sum_{k=0}^n a_k \varphi_k/x/ \right]^2 dx.$$

Jak wiadomo układ równań rozwiązujących zadanie aproksymacji ma postać:

$$/8/ \quad \sum_{i=1}^{n+1} (\varphi_i, \varphi_j) X_i = (f/x/, \varphi_j/x/),$$

$X_i = a_{k+1}$, stałe współczynniki aproksymacji, $i, j=1, 2, \dots, n+1$.

$$/9/ \quad (\varphi_i, \varphi_j) = \int_{-1}^1 (\varphi_i/x/, \varphi_j/x/) dx,$$

$$(f/x/, \varphi_j) = \int_{-1}^1 (f/x/, \varphi_j/x/) dx.$$

Miarę odchyłki /7/ napisano w postaci:

$$/10/ \quad \delta = \int_{-1}^1 \left\{ [f^S/x/ + f^A/x/] - [\varphi^S/x/ + \varphi^A/x/] \right\}^2 dx.$$

Wzór /10/ po uwzględnieniu zależności /11/ wynikających z symetrii funkcji $\varphi/x/$ i $f/x/$

$$/11/ \quad \int_{-1}^{+1} f^S/x/ f^A/x/ dx = 0 \quad \int_{-1}^{+1} \varphi^S/x/ \varphi^A/x/ dx = 0,$$

$$\int_{-1}^{+1} f^S/x/ \varphi^A/x/ dx = 0 \quad \int_{-1}^{+1} f^A/x/ \varphi^S/x/ dx = 0$$

przybiera postać sumy

$$/12/ \quad \delta = \delta^S + \delta^A,$$

w której oznaczono

$$/13/ \quad \delta^S = \int_{-1}^{+1} [r^S/x/ - \varphi^S/x/]^2 dx, \quad \delta^A = \int_{-1}^{+1} [r^A/x/ - \varphi^A/x/]^2 dx.$$

Ze wzoru /12/ wynika, że zadanie aproksymacji /7/ można rozbić na dwa, poszukiwane części symetrycznej $r^S/x/$,

$$/14/ \quad \delta_m^S = \min_{a_k} \int_{-1}^{+1} \left[r^S/x/ - \sum_{k=0}^n j/k/a_k \varphi_k(x) \right]^2 dx$$

oraz części niesymetrycznej funkcji $r^A/x/$

$$/15/ \quad \delta_m^A = \min_{a_k} \int_{-1}^{-1} \left[r^A/x/ - \sum_{k=0}^n j/k+1/a_k \varphi_k(x) \right]^2 dx.$$

Tu będziemy się zajmować aproksymacją funkcji wielomianami zwykłymi. W tym przypadku jest:

$$/16/ \quad \varphi_k = x^k.$$

Aproksymujące funkcje symetryczna /parzysta/ i antysymetryczna /nieparzysta/ w przypadku wielomianów zwykłych wyrażają się następująco:

$$/17/ \quad \varphi^S/x/ = \sum_{k=0}^n j/k/a_k x^k, \quad \varphi^A/x/ = \sum_{k=0}^n j/k+1/a_k x^k.$$

3. Aproksymacja funkcji symetrycznych na odcinku $-1 \leq x \leq +1$ wielomianem zwykłym.

W wielomianie symetrycznym $\varphi^S/x/$ /6/ zmieniono oznaczenie współczynników przyjmując:

$$a_k = X_k^S / \frac{k}{2} + 1 .$$

W ten sposób otrzymano:

$$\varphi^S/x/ = \sum_{k=0}^n j/k/X_k^S / \frac{k}{2} + 1 x^k .$$

Następnie zmieniając numerację współczynników według wzoru

$$\frac{k}{2} + 1 = i$$

otrzymano

$$/18/ \quad \varphi^S/x/ = \sum_{i=1}^{\frac{n}{2}+1} X_i^S x^{2i-2} .$$

Stąd układ równań kanonicznych metody najmniejszych kwadratów w przypadku aproksymacji symetrycznej ma postać:

$$/19/ \quad A_{1j}^S X_j^S = P_1 , \quad 1, j = 1 \dots g , \quad g = \frac{n}{2} + 1 ,$$

w którym jest

$$/20/ \quad A_{1j}^S = \frac{1}{2} \int_{-1}^{+1} x^{2i-2j-4} dx = \frac{1}{2i+2j-3} ,$$

$$/21/ \quad P_1 = N^{2i-2} \quad N^m = \int_{-1}^{+1} f^S/x/x^m dx .$$

Wielkości N^m w dalszym ciągu pracy nazywano polimomentami funkcji $f/x/$.

Macierz układu równań /19/ i wektor jego prawych stron po uwzględnieniu /20/ i /21/ napisano następująco:

$$/22/ \quad A_{1j}^S = \begin{bmatrix} 1, & \frac{1}{3}, & \frac{1}{5} & \dots & \frac{1}{n+1} \\ \frac{1}{3}, & \frac{1}{5}, & \frac{1}{7} & \dots & \frac{1}{n+3} \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ \frac{1}{n+1}, & \frac{1}{n+3}, & \dots & \dots & \frac{1}{2n+1} \end{bmatrix} \quad P = \begin{bmatrix} N^0 \\ N^2 \\ \dots \\ N^n \end{bmatrix}$$

Wykonano program generowania i odwracania macierzy przy dowolnym g. Wartość wyznacznika głównego macierzy A_{1j}^S przy $g/ = 2, 4, 6, 8$ podano w tabelicy 1.

Tablica 1. Wartości wyznacznika głównego przy aproksymacji wielomianem parzystym w zależności od ilości przyjętych jego składników g

g	2	4	6	8
A_{1j}^S	$0.8888889 \cdot 10^{-1}$	$0.1904239 \cdot 10^{-6}$	$0.6483037 \cdot 10^{-17}$	$0.3425068 \cdot 10^{-32}$

W tablicach /2-5/ podano macierze odwrotne przy $g = 2, 4, 6, 8$.

Tablica 2. Macierz odwrotna A_{1j}^S , $g = 2$

1	1	2
1	2.250	-3.750
2	-3.750	11.250

Tablica 3. Macierz odwrotna A_{1j}^S , $g = 4$

	1	2	3	4
1	4.785	-43.066	94.746	-58.652
2	-43.066	697.676	-1827.246	1231.699
3	94.746	-1827.246	5211.035	-3695.098
4	-58.652	1231.699	-3695.098	2709.738

Tablica 4. Macierz odwrotna $A_{1j}^S, g = 6$

	1	2	3
1.	7.328	-158.774	952.643
2.	-158.774	6192.180	-44229.860
3.	952.643	-44229.860	344010.049
4.	-2313.562	116963.419	-956973.456
5.	2442.094	-129874.975	1098942.087
6.	-932.436	51283.967	-444461.035
	4	5	6
1.	-2313.562	2442.094	-932.436
2.	116963.419	-129874.975	51283.967
3.	-956973.456	1098942.087	-444461.035
4.	2753139.071	-3238216.000	1333383.073
5.	-3238216.000	3877695.616	-1619107.989
6.	1333383.073	-1619107.989	683623.364

Tablica 5. Macierz odwrotna $A_{1j}^S, g = 8$

	1	2	3	4
1.	9.871	-391.487	4462.234	-22308.322
2.	-391.487	27947.867	-379247.709	2064600.873
3.	4462.234	-379247.709	5603965.966	-32093321.133
4.	-22308.322	2064600.873	-32093321.133	190082749.639
5.	57004.257	-5549873.299	89221743.490	-541263979.164
6.	-77726.433	7826259.343	-128870221.615	795953224.891
7.	53806.744	-5549241.106	93031252.562	-582669285.617
8.	-14860.002	1560318.873	-26525728.826	167997990.945
	5	6	7	8
1.	57004.257	-77726.433	53806.744	-14860.002
2.	-5549873.299	7826259.343	-5549241.106	1560318.873
3.	89221743.490	-128870221.615	93031252.562	-26525728.826
4.	-541263979.164	795953224.891	-582669285.617	167997990.945
5.	1569177148.265	-2339960315.843	1732153407.796	-503998362.379
6.	-2339960315.843	3528484544.061	-2635886938.718	772803244.336
7.	1732153407.796	-2635886938.718	1984105128.546	-585460750.430
8.	-503998362.379	772803244.336	-585460750.430	173709097.070

Jak widać z tablicy 1 macierz A_{ij}^S jest słabo uwarunkowana. Przy wzrastającym g wyznacznik główny szybko maleje. Wyniki przydatne przy odwracaniu macierzy A_{ij}^S uzyskuje się jedynie przy dostatecznie niskim g . W opracowanym programie g można przyjmować dowolne. Jednakże należy pamiętać, że przyjmowanie dużych g wymaga dostatecznej dużej dokładności maszyny.

4. Aproksymacja funkcji niesymetrycznych na odcinku $[-1, +1/$ wielomianem zwykłym

Zmieniając w wielomianie niesymetrycznym oznaczenie współczynnika

$$a_k = \frac{x_{k+1}^A}{2}$$

otrzymano:

$$\varphi^A/x/ = \sum_{k=0}^n j/k+1/x_{k+1}^A x^k .$$

Następnie przyjmując numerację niewiadomej według wzoru:

$$\frac{k+1}{2} = i \text{ otrzymano:}$$

$$/23/ \quad \varphi^A/x/ = \sum_{i=1}^{\frac{n+1}{2}} x_1^A x^{2i-1} .$$

Stąd układ równań kanonicznych metody najmniejszych kwadratów ma w przypadku aproksymacji asymetrycznej postać:

$$/24/ \quad A_{ij}^A x_j^A = P_1 \quad , \quad i, j = 1, \dots, g, \text{ przy } g = \frac{n+1}{2} ,$$

w których jest

$$/25/ \quad A_{ij}^A = \int_{-1}^1 x^{2i+2j-2} dx = \frac{1}{2j+2i-1} ,$$

$$/26/ \quad P_1 = N^{2i-1} , \quad N^m = \int_0^1 r^A/x/x^m dx .$$

Macierz układu równań /24/ i wektor jego prawych stron po uwzględnieniu /25/ i /26/ napisano następująco:

$$/27/ \quad A_{1j}^A = \begin{bmatrix} \frac{1}{3}, & \frac{1}{5} & \dots & \dots & \frac{1}{n+2} \\ \frac{1}{5}, & \frac{1}{7} & \dots & \dots & \frac{1}{n+4} \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ \frac{1}{n+2}, & \frac{1}{n+4} & \dots & \dots & \frac{1}{2n+1} \end{bmatrix} \quad P = \begin{bmatrix} N^1 \\ N^3 \\ \cdot \\ \cdot \\ N^n \end{bmatrix}$$

Wykonano program generowania i odwracania macierzy A_{1j}^A przy dowolnym g . Wartość wyznacznika głównej macierzy A_{1j}^A przy $g = 2, 4, 6, 8$ podano w tablicy 6.

Tablica 6. Wartości wyznacznika głównego przy aproksymacji wielomianem nieparzystym w zależności od ilości przyjętych jego składników g .

g	2	4	6	8
A_{1j}^A	$0.7619048 \cdot 10^{-2}$	$0.1035717 \cdot 10^{-8}$	$0.2215242 \cdot 10^{-26}$	$0.7285994 \cdot 10^{-37}$

W programie, g można przyjmować dowolne, jednakże trzeba pamiętać, że przyjmowanie dużych g wymaga dużej dokładności maszyny. W tablicach /7-10/ podano macierze odwrotne przy $g = 2, 4, 6, 8$.

Tablica 7. Odwrotna macierz A_{1j}^A , $g = 2$

	1	2
1.	18.750	-26.250
2.	-26.250	43.750

Tablica 8. Odwrócona macierz A_{1j}^A , $g = 4$

	1	2	3	4
1.	129.199	-852.715	1583.613	-879.785
2.	-852.715	6699.902	-13548.692	7918.066
3.	1583.613	-13548.692	28821.762	-17419.746
4.	-879.785	7918.066	-17419.746	10783.652

Tablica 9. Odwrócona macierz A_{1j}^A , $g = 6$

	1	2	3
1.	412.811	-6192.154	30076.157
2.	-6192.154	110574.123	-584814.046
3.	30076.157	-584814.046	3253692.215
4.	-63494.080	1298742.546	-7472764.828
5.	60607.963	-1282091.747	7555794.921
6.	-21445.888	464661.057	-2787966.926

	4	5	6
1.	-63494.080	60607.963	-21445.888
2.	1298742.546	-1282091.747	464661.057
3.	-7472764.828	7555794.921	-2787966.926
4.	17578789.675	-18095812.918	6770777.851
5.	-18095812.918	18889490.154	-7146933.004
6.	6770777.851	-7146933.004	2728829.214

Tablica 10. Odwrócona macierz A_{1j}, E = 8

	1	2	3	4
1.	953.296	-25384.094	228638.831	-974444.010
2.	-25384.094	804410.543	-7897567.081	35355736.864
3.	228638.831	-7897567.081	81343139.643	-377027184.770
4.	-974444.010	35355736.864	-377027184.770	1789863207.609
5.	2215771.259	-83130238.894	907867029.133	-4387071617.874
6.	-2762350.669	106135110.678	-1179965578.749	5781502732.499
7.	1780808.780	-69853070.594	768176294.047	-3889994278.968
8.	-464047.351	18403385.465	-209764839.477	1048690372.929
1.	2215771.259	-2762350.669	1780808.780	-464047.351
2.	-83130238.894	106135116.678	-69853070.594	18403385.465
3.	907867029.133	-1179965578.749	768176294.047	-209764839.477
4.	-4387071617.874	5781502732.499	-3889994278.968	1048690372.929
5.	10904177933.125	-14530159159.998	9865353456.248	-2679709250.936
6.	-14530159159.998	19538098028.249	-13366013137.871	3653936506.780
7.	9865353456.248	-13366013137.871	9202347861.122	-2529397571.874
8.	-2679709250.936	3653836586.780	-2529397571.874	698552819.266

5. Wybór optymalnego wielomianu

Odróżniono dwa zadania aproksymacji funkcji wielomianami. Jedno zadanie polega na określaniu wielomianu aproksymującego o ustalonym stopniu. Zadanie to może być rozwiązane za pomocą kalkulatorów wyzyskując wyżej podane macierze odwrotne A_{ij}^S , A_{ij}^A , lub przy użyciu opracowanego przez autorów niniejszego artykułu programu na maszynie Odra 1305.

W drugim zadaniu poszukiwany jest wielomian optymalny. Zadanie polega na określeniu stopnia wielomianu.

Optymalnym wielomianem będziemy nazywać taki, którego miarą odchyłki od funkcji aproksymowanej jest w ramach danej techniki obliczeniowej najmniejsza. W celu objaśnienia drogi postępowania przy optymalizacji ze względu na stopień wielomianu wykonano proste przekształcenia wzoru na miarę odchyłki. Powracając do /7/ wzór na miarę odchyłki napisano następująco:

$$/28/ \quad \delta = \int_{-1}^{+1} \left[f/x - \sum_{k=1}^g x_k \varphi_k \right]^2 dx.$$

Po przyjęciu oznaczeń

$$A_{ij} = \int_{-1}^{+1} \varphi_i/x \varphi_j/x dx, \quad P_j = \int_{-1}^{+1} f/x \varphi_j/x dx$$

i elementarnych przekształceniach wyrażenie /28/ napisano następująco:

$$/29/ \quad \delta = \int_{-1}^{+1} f^2/x dx - 2 \sum_{k=1}^g P_k X_k + \sum_{i=1}^g \sum_{j=1}^g A_{ij} X_k X_j$$

Wartość wyrażenia

$$/30/ \quad \delta^{ob} = \sum_{k=1}^g \sum_{j=1}^g X_k X_j A_{kj} - P_k X_k$$

nazwano błędem obliczeniowym.

Natomiast wartość wyrażenia

$$/31/ \quad \delta^m = \int_{-1}^{+1} f^2/x/dx - P_k X_k$$

nazwano błędem metody.

Łatwo zauważyć, że zachodzi zależność:

$$/32/ \quad \delta = \delta^{ob} + \delta^m$$

W przypadku, kiedy obliczenia wykonane są dostatecznie dokładnie $\delta^{ob} = 0$. Czynnikiem ten przede wszystkim ma znaczenie dla układów prawie osobliwych. W niniejszym podejściu błąd metody maleje wraz ze stopniem wielomianu. Błąd obliczeń rośnie wraz ze stopniem wielomianu. Stąd wynika, że istnieje wielomian, który dla danej techniki obliczeniowej daje minimalną odchyłkę

$$/33/ \quad \delta_m = \min_n [\delta^{ob} + \delta^m]$$

Warto zwrócić uwagę, że we wzorach /29/, /31/ występuje całka z kwadratu funkcji aproksymowanej. Aby aproksymacja miała sens całka ta musi istnieć i być ograniczona.

W celu określenia optymalnego stopnia wielomianu, wyznaczono współczynniki X_1 kolejno przy $g = 2, 4, 6, 8$, a następnie dla poszczególnych g wyznaczono "odchylenie" według wzoru /29/. Wielomian, którego miarą odchyłki jest najmniejszy nazwano wielomianem optymalnym. Oczywiście jest on optymalny spośród wszystkich, które będą liczone z taką samą dokładnością. Przy zwiększeniu dokładności obliczeń optymalny wielomian może ulec zmianie.

6. Przykłady aproksymacji

Przykład 1

Założone, że funkcja $f/x/$ jest przedziałami ciągła i określona następującymi wyrażeniami:

$$-1 \leq x < -t, \quad f/x/ = -\frac{1}{2/1-t/} - \frac{1}{2/1-t//1+t/}$$

$$-t < x < 0, \quad f/x/ = 0.$$

$$0 < x < t, \quad f/x/ = -1.$$

$$t < x \leq 1, \quad f/x/ = -1 - \frac{1}{2/1-t/} + \frac{1}{2/1-t//1+t/}$$

/34/

Wyrażenia /26/ określają rodzinę "t" funkcji f/x/. Z rodziny /26/ do obliczeń przyjęto funkcje określone przez t = 0.5 /zadanie 1a/ t = 0.9 /zadanie 1b/ i t = 0.99 /zadanie 1c/. Wykresy funkcji aproksymowanych odpowiadających tym parametrom przedstawiono na rysunkach 1,2,3 linią grubą. Twierdzenie i dowód istnienia wielomianów aproksymujących funkcji z przestrzeni L² /-1,1/ można znaleźć w pracy /1/ i /3/. Części: symetryczną i antysymetryczną funkcji f/x/ obliczone ze wzoru /1/ podane niżej.

x	0 < x < t	t < x ≤ 1
f ^S /x/	-0.5	-0.5 - $\frac{1}{2/1-t/}$
f ^A /x/	-0.5	-0.5 + $\frac{1}{2/1-t//1+t/}$

Przyjmując kolejno: t = 0.5, t = 0.9, t = 0.99 otrzymano trzy zestawy danych funkcji przyjętych w wykonanych obliczeniach

Przykład 1a, t = 0.5

	0 < x < 0.5	0.5 < x ≤ 1
f ^S /x/	-0.5	-1.5
f ^A /x/	-0.5	0.166667

Przykład 1b $t = 0.9$

	$0 < x < 0.9$	$0.9 < x \leq 1$
$f^S/x/$	-0.5	-5.5
$f^A/x/$	-0.5	$2 \frac{5}{38}$

Przykład 1c $t = 0.99$

	$0 < x < 0.99$	$0.99 < x \leq 1$
$f^S/x/$	-0.5	-50.5
$f^A/x/$	-0.5	$24 \frac{249}{398}$

Całka oznaczona z kwadratu części symetrycznej funkcji $f/x/$ jest równa:

$$/35/ \quad L^S = \int_0^1 [f^S/x/]^2 dx = \frac{1}{4/1-t/2} (4-7t+3t)^2.$$

Wartości liczbowe wyrażenia /27/ obliczone przy poszczególnych t zestawiono w tablicy

t	0.5	0.9	0.99
L^S	1.25	3.25	25.75

Całka oznaczona z kwadratu części asymetrycznej funkcji $f/x/$ jest równa:

$$/36/ \quad L^A = \int_0^1 [f^A/x/]^2 dx = \frac{1}{4} \left[\frac{1+t-t^2}{/1-t/ /1+t/2} \right] t.$$

Wartości liczbowe wyrażenia /28/ obliczone dla poszczególnych t zestawiono w tabelicy

	0,5	0,9	0,99
L^A	0.138889	0.67936	6.31171

Polimomenty funkcji i prawe strony równań.

Przyjmując oznaczenie $1-t = r$ otrzymano następujące wzory na polimomenty w i wartości prawych stron.

a/ aproksymacja symetryczna

$$N_{(r)}^m = - \int_0^1 \frac{1}{2} x^m dx - \int_{1-r}^1 \frac{1}{2r} x^m dx = - \frac{1}{2/m+1} \left\{ 1 - \frac{1}{r} \left[/-1-r/^{m+1} - 1 \right] \right\},$$

/37

$$N_r^m = - \frac{1}{2/m+1} \left\{ 1 - \sum_{s=1}^{m+1} /-1/^{s-1} \binom{m+1}{s} r^{s-1} \right\},$$

$$m = 0, 2, 4, \dots, 2g-2, \quad s = 1, 2, 3, \dots, m+1, \quad \binom{m}{s} - \text{symbol Newtona}$$

$$P_{(r)1} = N_r^{2i-2}, \quad i = 1, 2, 3, \dots, g.$$

b/ aproksymacja antysymetryczna

Analogicznie wyprowadzone wyrażenie na polimomenty ma postać:

$$N_r^m = - \frac{1}{2/m+1} \left[1 + \frac{1}{2-r} \sum_{s=1}^{m+1} /-1/^{s-1} \binom{m+1}{s} r^{s-1} \right],$$

/38/

$$m = 1, 3, 5, \dots, 2g-1, \quad s = 1, 2, 3, \dots, m+1,$$

$$P_{(r)1} = N_{(r)}^{2i-1}, \quad i = 1, 2, 3, \dots, g.$$

Przy ustalonym kolejnym g, g = 2, 4, 6, 8 obliczone wartości polimomentów w trzech przypadkach, r = 0.5, r = 0.1, r = 0.01, a następnie wyznaczono niewiadome

$$X_{(r)1}^S = A_{ik}^S \quad {}^{-1} P_{(r)k}, \quad X_{(r)1}^A = A_{ik}^A \quad {}^{-1} P_{(r)k}.$$

Po obliczeniu niewiadomych aproksymacji obliczone przy $g = 2, 4, 6, 8, 10$ miary odchyłek według wzoru /29/.

Dane zestawiono w tabelicy /10/, w której przyjęto oznaczenia:

m - stopień wielomianu, δ - miara odchyłki aproksymacji,

$\delta_p = \frac{\delta}{L} 100$ - miara odchyłki w procentach,

L - całka z funkcji aproksymowanej.

Tablica 10. Wartości miar odchyłek aproksymacji w zadaniu 1 / a, b, c/

Nr zad.	Rozdz. aproks.	m						$\frac{L}{2}$
		δ	3	7	11	15	19	
1a	parzysta	δ_k	0.07422	0.04195	0.02253	0.01726	0.01539	1.25
		δ_p	5.94%	3.36%	1.80%	1.36%	1.23%	
	nieparzysta	δ_k	0.09616	0.02404	0.02218	0.01991	0.01944	0.13889
		δ_p	69.24%	17.31%	15.97%	14.34%	14.00%	
t=0,5	suma ryczna	δ_k	0.17038	0.06599	0.04471	0.03718	0.03482	1.38889
		δ_p	12.27%	4.75%	3.22%	2.68%	2.51%	
	parzysta	δ_k	1.33622	0.39814	0.32175	0.22133	0.08463	3.250
		δ_p	41.11%	12.25%	9.90%	6.81%	2.60%	
1b	nieparzysta	δ_k	0.23086	0.13085	0.09510	0.06890	0.06957	0.67936
		δ_p	33.98%	19.26%	14.00%	10.14%	10.24%	
	suma ryczna	δ_k	1.56708	0.52898	0.41684	0.29023	0.15420	3.92936
		δ_p	39.88%	13.46%	10.61%	7.39%	3.92%	
t=0,9								

c.d. Tablica 10.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
	parzy- sta	$\frac{\delta}{2}$	23.53710	18.87985	13.0076	8.05298	8.9230	25.75
10		δ_p	91.48%	73.32%	50.51%	31.27%	34.65%	
	niepe- rzysta	$\frac{\delta_k}{2}$	5.65506	4.36432	2.90833	1.78709	1.37511	6.31171
t=0,99		δ_p	89.60%	69.15%	47.35%	28.31%	21.79%	
	sumo- ryczna	$\frac{\delta}{2}$	29.21215	23.24417	15.91593	9.84007	10.29811	32.06171
		δ_p	91.11%	72.50%	49.89%	30.69%	32.12%	

W tabelicy zestawiono normę procentową odchyłki
 $\| \delta \|_p = \frac{\| \delta \|}{\| L \|} \cdot 100$ oraz całkowitą normę $\| \frac{L}{2} \|$

Nr zad.	Rozdz. aproks.	m=3	m=7	m=11	m=15	m=19	$\ \frac{L}{2} \ $
1a t=0,5	parzysta	24.37%	18.33%	13.42%	11.75%	11.09%	1.118
	nieparzysta	83.21%	41.61%	39.96%	37.87%	37.42%	0.372
	sumaryczna	35.03%	21.79%	17.94%	16.37%	15.84%	1.176
1b t=0,9	parzysta	64.11%	35.00%	31.46%	26.09%	16.12%	1.802
	nieparzysta	58.29%	43.89%	37.42%	31.84%	32.12%	0.824
	sumaryczna	63.15%	36.68%	32.57%	27.18%	19.80%	1.982
1c t=0,99	parzysta	95.65%	85.63%	71.07%	55.92%	58.86%	5.07
	nieparzysta	94.66%	83.16%	68.81%	52.21%	46.68%	2.51
	sumaryczna	95.60%	85.15%	70.63%	55.40%	56.67%	5.66

Tablica 11. Zestawienie norm odchyłek aproksymacji w zadaniu 1 /a,b,c/.

W oparciu o wyniki zamieszczone w dwóch powyższych tablicach zestawiono sumaryczne miary odchyłek /tablica 12/ oraz normy odchyłek odpowiadające wielomianom optymalnym.

Nr zad.	Stopień wielomianu	Odchyłka sumaryczna $\frac{\sigma}{2}$	Norma sum. odchyłki $\frac{\sigma}{2}$	$\frac{L}{2}$	Norma funkc. aproksym. $\frac{L}{2}$
1a	Aproks. parzysta m = 18	$\frac{\sigma}{2}$ 0.03482	0.186	1.38889	1.176
	Aproks. nieparzysta m=19	$\frac{\sigma}{p}$ 2.51%	15.84%		
1b	Aproks. parzyst. m = 18	$\frac{\sigma}{2}$ 0.15353	0.391	3.92936	1.982
	Aproks. nieparzyst. m=15	$\frac{\sigma}{p}$ 3.91%	19.77%		
1c	Aproks. parzyst. m = 14	$\frac{\sigma}{2}$ 9.42809	3.08%	32.06171	5.660
	Aproks. nieparz. m = 19	$\frac{\sigma}{p}$ 29.41%	54.24%		

Tablica 12. Wartości miar odchyłek i norm odchyłek optymalnych wielomianów aproksymujących otrzymanych w zadaniu 1 /a,b,c/.

Dla wyżej wymienionych wielomianów podano wartości liczbowe współczynników X_1 .

Tablica 13. Symetria. Wartości liczbowe współczynników optymalnych wielomianów aproksymujących funkcje występujące w zadaniu 1 /a,b,c/.

l	K	Zad.1a	Zad.1b	Zad.1c
1.	0	-0.468	-0.277	0.300
2.	2	-5.104	-41.634	-96.412
3.	4	108.184	1254.134	1856.177
4.	6	-583.483	-14326.851	-13165.771
5.	8	-218.559	80991.432	43833.165

1	2	3	4	5
6.	10	8704.190	-254459.193	-74025.196
7.	12	-25829.074	465022.941	61370.691
8.	14	34289.266	-490719.607	-19817.760
9.	16	-22056.918	276815.368	
10.	18	5590.656	-64542.703	

Tablica 14. Antysymetria. Wartości liczbowe współczynników optymalnych wielomianów aproksymujących funkcje występujące w zadaniu 1 /a,b,c/.

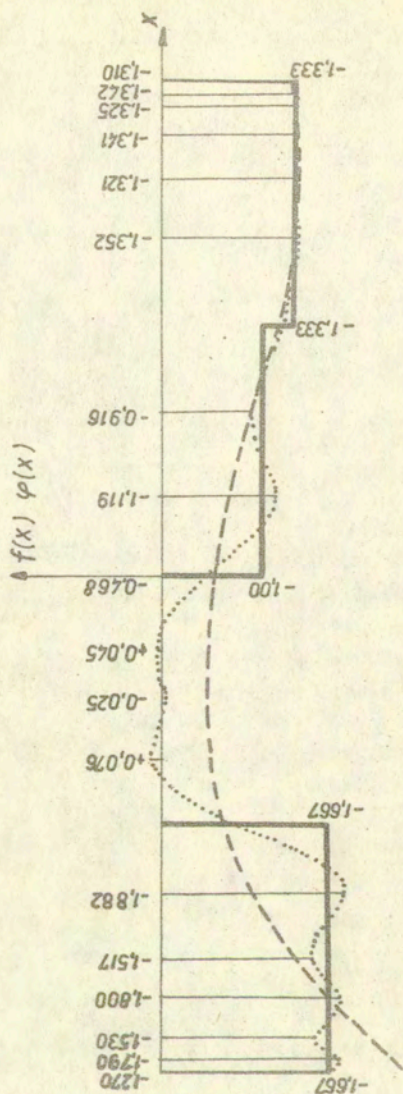
1	K	Zad.1a	Zad.1b	Zad.1c
1.	1	-6.290	-5.753	-1.938
2.	3	140.529	97.258	-87.477
3.	5	-1670.669	-795.736	1662.565
4.	7	10313.729	3207.757	-9896.466
5.	9	-35086.567	-6805.215	20233.963
6.	11	69513.029	7640.287	18736.597
7.	13	-82524.773	-4211.725	-152009.524
8.	15	54842.034	874.627	263771.450
9.	17	-18968.665		-199988.546
10.	19	2447.624		57607.728

Wartości rzędnych optymalnych wielomianów symetrycznych, antysymetrycznych wyznaczano z wzorów:

$$/39/ \quad \psi^S/x/ = \sum_{i=1}^g X_1^S x^{2i-2}, \quad \psi^A/x/ = \sum_{i=1}^g X_1^A x^{2i-1},$$

$$i = 1, 2, 3, \dots, g$$

w punktach wynikających z podziału odcinka /0,1/ na dziesięć równych części. Wielkości obliczone zestawiono w tabelicy:

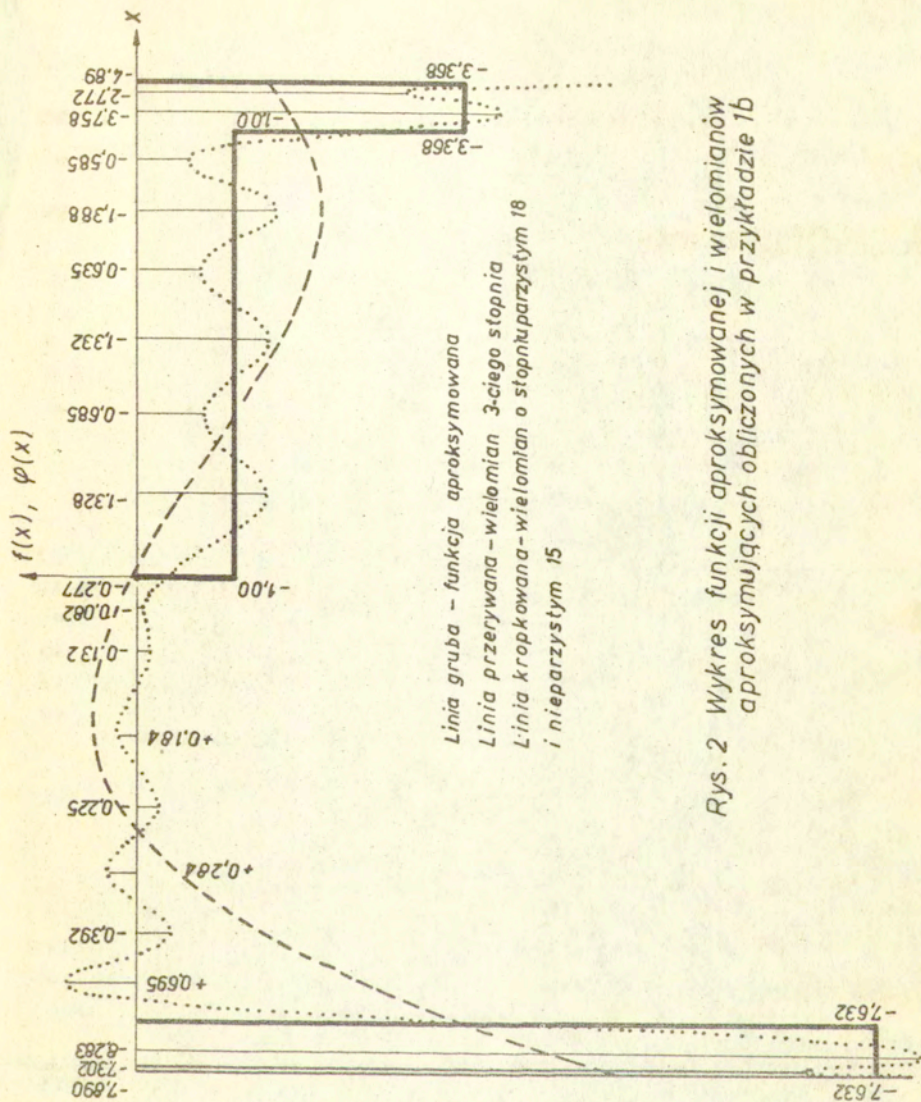

Linia gruba - funkcja aproksymowana

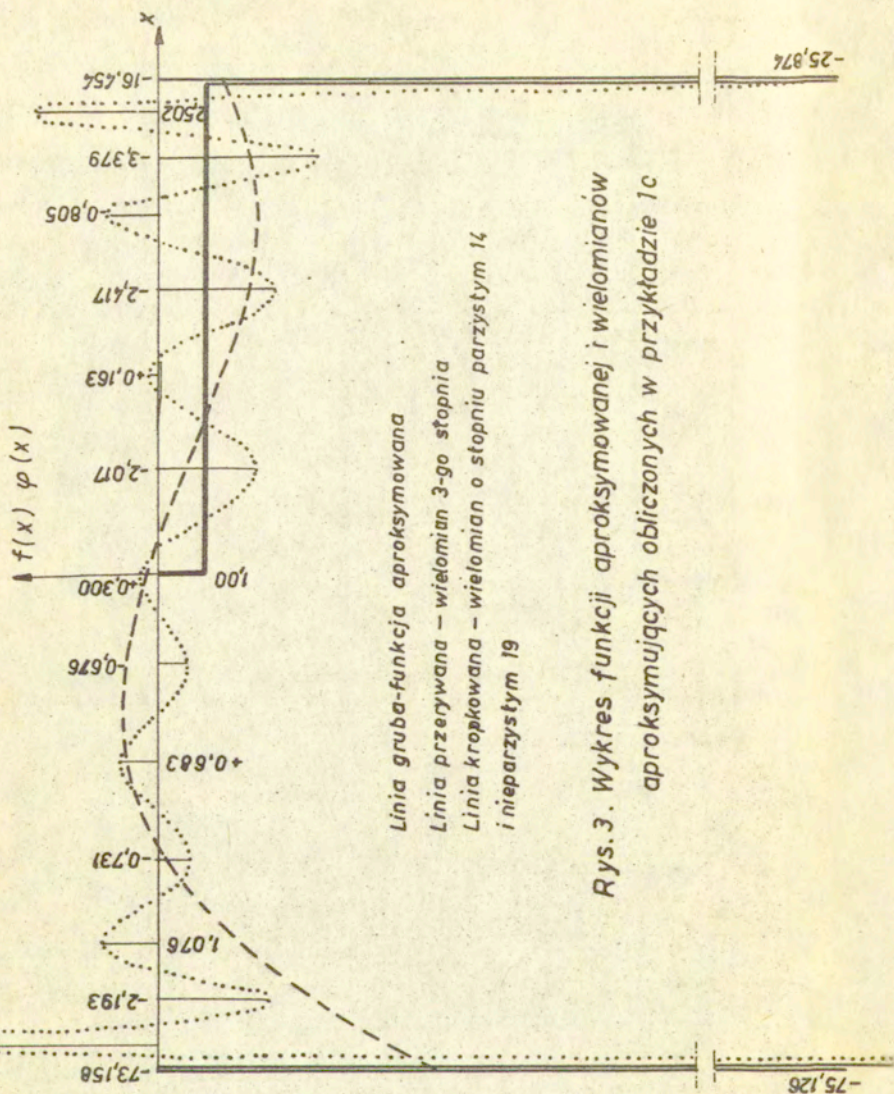
Linia przerywana - wielomian 3-ciego stopnia

Linia kropkowa - wielomian 19 tego stopnia

Rys. 1. Wykres funkcji aproksymowanej i wielomianów aproksymujących obliczonych w przykładzie 1a.

Rys. 2 Wykres funkcji aproksymowanej i wielomianów aproksymujących obliczonych w przykładzie 1b

Rys. 3. Wykres funkcji aproksymowanej i wielomianów aproksymujących obliczonych w przykładzie 1c

x	Symetria			Antysymetria		
	1a	1b	1c	1a	1b	1c
0	-0.468	-0.277	0.300	0.0	0.0	0.0
0.1	-0.509	-0.582	-0.492	-0.504	-0.486	-0.266
0.2	-0.536	-0.670	-1.325	-0.553	-0.590	-0.672
0.3	-0.451	-0.274	-0.470	-0.477	-0.453	-0.657
0.4	-0.486	-0.520	0.406	-0.505	-0.460	-0.243
0.5	-0.981	-0.724	-0.801	-0.216	-0.574	-0.519
0.6	-1.555	-0.193	-1.423	0.234	-0.476	-0.782
0.7	-1.513	-0.769	0.693	0.163	-0.431	-0.055
0.8	-1.474	-0.150	-1.084	0.152	-0.692	-1.077
0.9	-1.491	-3.078	0.191	0.150	0.746	0.476
1	-1.290	-6.392	-44.806	-0.020	1.499	28.353

Tablica 15. Symetria i antysymetria. Wartości rzędnych optymalnych wielomianów aproksymujących występujących w zadaniu 1 /a,b,c/ w punktach podziału odcinka /0,1/ na dziesięć równych części.

Następnie według wzorów /40/ obliczono rzędne sumarycznych optymalnych wielomianów aproksymujących:

$$/40/ \quad \psi/x/ = \psi^S/x/ + \psi^A/x/ \quad x > 0, \text{ dodatnia półoś}$$

$$\psi/x/ = \psi^S/x/ - \psi^A/x/ \quad x < 0, \text{ ujemna półoś}$$

Krzywe odpowiadające wielomianom aproksymującym znaczone na rysunkach 1,2,3 kropkami. Na tych rysunkach podano również wielkości rzędnych optymalnych wielomianów aproksymujących. Celem porównania naniesiono linią przerywaną krzywe odpowiadające wielomianom 3-go stopnia.

Przykład 2.

Założono, że funkcja $f/x/$ jest ciągła i określona następującymi wyrażeniami:

$$/41/ \quad -1 \leq x \leq \frac{-1}{2} /1+t/ , \quad f/x/ = - \frac{2/1+x/}{/1-t/^2} - \frac{2/1+x/}{/1-t/^2/1+t/} .$$

$$\frac{1}{2}/1+t/ \leq x \leq -t , \quad f/x/ = 2 \frac{/t+x/}{/1-t/^2} + 2 \frac{/t+x/}{/1-t/^2/1+t/} .$$

$$-t \leq x \leq 0 , \quad f/x/ = 0 .$$

$$0 \leq x \leq 0.5 , \quad f/x/ = -4x .$$

$$0.5 \leq x \leq t , \quad f/x/ = -4/1-x/ .$$

$$t \leq x \leq \frac{1}{2}/1+t/ , \quad f/x/ = -4/1-x/ + \frac{2/t-x/}{/1-t/^2} - \frac{2/t-x/}{/1-t/^2/1+t/} .$$

$$\frac{1}{2}/1+t/ \leq x \leq 1 , \quad f/x/ = -4/1-x/ - \frac{2/1-x/}{/1-t/^2} + \frac{2/1-x/}{/1-t/^2/1+t/} .$$

Podobnie jak w przykładzie /1/ i tu do obliczeń przyjęto funkcje określone przez $t = 0.5$ /zadanie 2a/, $t = 0.9$ /zadanie 2b/, $t = 0.99$ /zadanie 2c/. Wykresy funkcji aproksymowanych odpowiadających tym parametrom przedstawiono na rysunkach 4,5,6 linią grubą.

Twierdzenie i dowód istnienia wielomianów aproksymujących funkcji ciągłych w przestrzeni L^2 $/-1,1/$ można znaleźć w pracy [1] Część symetryczną i antysymetryczną funkcji $f/x/$ podano poniżej:

	$0 \leq x \leq 0.5$	$0.5 \leq x \leq t$	$t \leq x \leq \frac{1}{2} / 1+t/$	$\frac{1}{2} / 1+t/ \leq x \leq 1$
$f^S/x/$	$-2x$	$-2/1-x/$	$-2/1-x/ + \frac{2/t-x/}{1-t/2}$	$-2/1-x/ - 2\frac{1-x/}{1-t/2}$
$f^A/x/$	$-2x$	$-2/1-x/$	$-2/1-x/ - 2\frac{t-x/}{1-t/2} / 1+t/$	$-2/1-x/ + 2\frac{1-x/}{(1-t/2)(1+t)}$

Przyjmując kolejno $t = 0,5$, $t = 0,9$, $t = 0,99$ otrzymano trzy zestawy danych funkcji przyjętych w wykonanych obliczeniach.

Zadanie 2a, $t = 0,5$

Współrzędna	$0 \leq x \leq 0,5$	$0,5 \leq x \leq 0,75$	$0,75 \leq x \leq 1$
Funkcja $f^S/x/$	$-2x$	$-2/3x-1/$	$-10/1-x/$
Wartość funkc. na końc. prz.	$0 \quad -1$	$-1 \quad -2,5$	$-2,5 \quad 0$
Funkcja $f^A/x/$	$-2x$	$-\frac{2}{3}/7-11x/$	$-\frac{10}{3}/x-1/$
Wartość funkc. na końc. prz.	$0 \quad -1$	$-1 \quad \frac{5}{6}$	$\frac{5}{6} \quad 0$

Zadanie 2b, $t = 0,9$

Współrz.	$0 \leq x \leq 0,5$	$0,5 \leq x \leq 0,9$	$0,9 \leq x \leq 0,95$	$0,95 \leq x \leq 1$
Funkc. $f^S/x/$	$-2x$	$-2/1-x/$	$-2/99-89/$	$-202/1-x/$
Wart. funkc. na końc. prz.	$0 \quad -1$	$-1 \quad -0,2$	$-0,2 \quad -10,1$	$-10,1 \quad 0$
Funkc. $f^A/x/$	$-2x$	$-2/1-x/$	$-\frac{2}{19}/919-1019x/$	$\frac{1962}{19}/1-x/$
Wart. funkcji na końc. prz.	$0 \quad -1$	$-1 \quad -0,2$	$-0,2 \quad 5,16317$	$5,16317 \quad 0$

Zadanie 2c, $t = 0.99$

Współrz.	$0 \leq x \leq 0.5$	$0.5 \leq x \leq 0.99$	$0.99 \leq x \leq 0.995$	$0.995 \leq x \leq 1$
Funkc. $f^S/x/$	$-2x$	$-2/1-x/$	$-2/9999x-9899/$	$-20002/1-x/$
Wart. funkcji na końc. prz.	0 -1	-1 -0.02	-0.02 -100.01	-100.01 0
Funkcja $f^A/x/$	$-2x$	$-2/1-x/$	$\frac{-2}{199}/990199-\frac{1000199x}{199}$	$\frac{199602}{199}/1-x/$
Wart. funkcji na końc. prz.	0 -1	-1 -0.02	-0.02 +50.241256	50.241256 0

Całka oznaczona z kwadratu części symetrycznej $f/x/$ jest równa:

$$/42/ \quad L^B = \int_0^1 [f^S/x/]^2 dx = \frac{1}{3\sqrt{1-t}} /5-7t + 3t^2/.$$

Wartości liczbowe wyrażenia /31/ obliczone przy poszczególnych t zestawiono poniżej:

t	0.5	0.9	0.99
L^B	1.5	3.766667	33.6766667

Całka oznaczona z kwadratu części asymetrycznej funkcji $f/x/$ jest równa:

$$/43/ \quad L^A = \int_0^1 [f^A/x/]^2 dx = \frac{1}{3\sqrt{1-t}/\sqrt{1+t}} (-1+4t+2t^2-4t^3).$$

Wartości liczbowe wyrażenia /32/ obliczone dla poszczególnych t podano w poniższym zestawieniu.

t	0.5	0.9	0.99
L ^A	0.296296	1.20406	8.745604

Polimomenty funkcji i prawe strony równań wyrażono jak następuje:

a/ aproksymacja symetryczna

$$/44/ \quad N_{(r)}^m = \frac{1}{\sqrt{m+1}\sqrt{m+2}} \left[\sum_{s=0}^m /0.5/s + \sum_{s=2}^{m+2} /-1/s r^{s-2} /1 - \frac{1}{s-1} / \binom{m+2}{s} \right],$$

$$m = 0, 2, 4, \dots, 2g-2,$$

$$P_{(r)1}^{2i-2} = N_{(r)}^{2i-2}, \quad i = 1, 2, 3, \dots, g.$$

b/ aproksymacja antysymetryczna

W tym przypadku polimomenty funkcji i prawe strony równań liczono ze wzorów:

$$/45/ \quad N_{(r)}^m = \frac{1}{\sqrt{m+1}\sqrt{m+2}} \left[\sum_{s=0}^m /0.5/s - \frac{2}{2-r} \sum_{s=2}^{m+2} /-1/s r^{s-2} \left(1 - \frac{1}{2^{s-1}} \binom{m+2}{s} \right) \right],$$

$$m = 1, 3, 5, \dots, 2g-1.$$

$$P_{(r)1} = N_{(r)}^{2i-1}, \quad i = 1, 2, 3, \dots, g.$$

Przy ustalonym kolejnym g, g = 2, 4, 6, 8 obliczono wartości polimomentów w trzech przypadkach r = 0.5 /zadanie 2a/, r = 0.1 /zadanie 2b/, r = 0.01 /zadanie 2c/, a następnie obliczono niewiadome X₁^S, X₁^A. Po obliczeniu niewiadomych aproksymacji obliczono przy każdym g odchyłki według wzoru /29/.

Dane zestawiono w tabeli /16/.

Tablica 16. Wartości miar odchyłek aproksymacji w zadaniu 2 /a, b, c/

Nr zad.	Rozdz. aprosk.	m					$\frac{L}{\Sigma}$	
		3	7	11	15	19		
2a	parzy- sta	δ	0.38968	0.02920	0.00748	0.00161	0.00061	1.5
		δ_p	25.98%	1.95%	0.50%	0.11%	0.04%	
	niepa- rzysta	δ	0.16542	0.03514	0.00593	0.00113	0.00106	0.29630
		δ_p	55.83%	11.86%	2.0%	0.36%	0.36%	
t=0,5	suma- ryczna	δ	0.55511	0.06435	0.01342	0.00274	0.00167	1.7963
		δ_p	30.90%	3.58%	0.75%	0.15%	0.09%	
	parzy- sta	δ	1.98246	1.31183	0.97030	0.29814	0.17740	3.76667
		δ_p	52.63%	34.82%	25.76%	7.92%	4.71%	
2b	niepa- rzysta	δ	0.43948	0.35915	0.21207	0.07285	0.06678	1.2041
		δ_p	36.50%	29.83%	17.61%	6.05%	5.55%	
	suma- ryczna	δ	2.42193	1.67098	1.18236	0.37099	0.24418	4.97077
		δ_p	48.72%	33.61%	23.79%	7.46%	4.91%	
t=0,9	parzy- sta	δ	0.38968	0.02920	0.00748	0.00161	0.00061	1.5
		δ_p	25.98%	1.95%	0.50%	0.11%	0.04%	
	niepa- rzysta	δ	0.16542	0.03514	0.00593	0.00113	0.00106	0.29630
		δ_p	55.83%	11.86%	2.0%	0.36%	0.36%	
t=0,5	suma- ryczna	δ	0.55511	0.06435	0.01342	0.00274	0.00167	1.7963
		δ_p	30.90%	3.58%	0.75%	0.15%	0.09%	
	parzy- sta	δ	1.98246	1.31183	0.97030	0.29814	0.17740	3.76667
		δ_p	52.63%	34.82%	25.76%	7.92%	4.71%	
2b	niepa- rzysta	δ	0.43948	0.35915	0.21207	0.07285	0.06678	1.2041
		δ_p	36.50%	29.83%	17.61%	6.05%	5.55%	
	suma- ryczna	δ	2.42193	1.67098	1.18236	0.37099	0.24418	4.97077
		δ_p	48.72%	33.61%	23.79%	7.46%	4.91%	

1	2	3	4	5	6	7	8	9
	parzy- sta	Łk	31.6094	27.0801	21.3953	16.5151	16.8289	33.6767
20		Łp	93.86%	80.35%	63.53%	49.04%	49.97%	
	niepa- rzysta	Łk	7.71039	6.55814	5.04400	3.95467	3.56553	8.7456
t=0,99		Łp	88.16%	74.99%	57.67%	45.22%	40.77%	
	suma- ryczna	Łk	39.3198	33.6182	26.4393	20.4698	20.3945	42.4223
		Łp	92.67%	79.24%	62.32%	48.25%	48.07%	

W tabelicy zestawiono normę procentową miar odchyłki
 $\| \delta \|_p = \frac{\| \delta \|}{\| L \|} \cdot 100$ oraz całkowitą normę $\| \frac{L}{2} \|$

Tablica 17. Zestawienie norm odchyłek aproksymacji w zadaniu 2 /a, b, c/

Nr zad.	Rodz. aproks.	m=3	m=7	m=11	m=15	m=19	$\ \frac{L}{2} \ $
2a	parzysta	50.97%	13.96%	7.07%	3.31%	2.00%	1.225
	nieparzysta	74.72%	34.44%	14.14%	6.18%	6.00%	0.544
	sumaryczna	55.59%	18.92%	8.66%	3.87%	3.00%	1.340
2b	parzysta	72.55%	59.00%	50.75%	28.14%	21.70%	1.941
	nieparzysta	60.42%	54.62%	41.96%	24.60%	23.56%	1.097
	sumaryczna	69.80%	57.98%	48.77%	27.32%	22.16%	2.230
2c	parzysta	96.88%	89.64%	79.71%	70.03%	70.69%	5.803
	nieparzysta	93.89%	86.60%	75.94%	67.25%	63.85%	2.957
	sumaryczna	96.27%	89.02%	78.94%	69.46%	69.33%	6.513

W oparciu o wyniki zamieszczone w dwóch powyższych tabelach zestawiono sumaryczne miary odchyłki /tablica 18/ oraz normy odchyłek odpowiadające wielomianom optymalnym zadań aproksymacji 2a, 2b, 2c.

Tablica 18. Wartości miar odchyłek i norm odchyłek optymalnych wielomianów aproksymujących otrzymanych w zadaniu 2 /a, b, c/.

Nr zad.	Stopień wiel.	Odchyłka sumarycz.	Norma sum. odchyłki	N/L	Norma funkcji aproks.	
		$\sum \delta$	$\frac{\sum \delta}{20} p$		$\frac{ \delta }{ \delta }$	
2a	Aproks. parzysta m = 18	$\sum \delta$	0.00167	0.04087	1.7963	1.340
	Aproks. nieparz. m = 19	$\sum \delta_p$	0.09%	3.05%		
2b	Aproks. parzysta m = 18	$\sum \delta$	0.24418	0.4914	4.97077	2.230
	Aproks. nieparz. m = 19	$\sum \delta_p$	4.91%	22.16%		
2c	Aproks. parzysta m = 14	$\sum \delta$	20.0806	4.48114	42.4223	6.513
	Aproks. nieparz. m = 19	$\sum \delta_p$	47.80%	68.80%		

Dla wyżej wymienionych wielomianów podano wartości liczbowe współczynników X_1 .

Tablica 19. Symetria. Wartości liczbowe współczynników optymalnych wielomianów aproksymujących funkcje występujące w zadaniu 2 /a, b, c/.

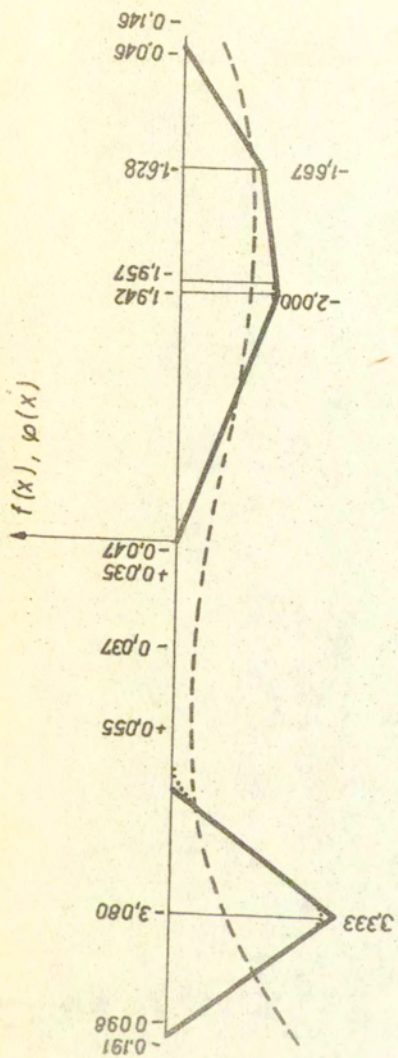
1	Zad. 2a	Zad. 2b	Zad. 2c
0	-0.047	0.160	0.682
2	-15.777	-54.061	-102.032
4	227.327	1365.609	1842.083
6	-2042.229	-14757.238	-12945.162
8	10459.783	79878.851	43091.537
10	-31936.698	-239987.574	-72854.406

1	2	3	4
12	58175.359	418034.578	60468.146
14	-61485.121	-418768.031	-19544.943
16	34689.925	223153.008	
18	-8072.687	-48863.151	

Tablica 20. Antysymetria. Wartości liczbowe współczynników optymalnych wielomianów aproksymujących funkcje występujące w zadaniu 2 /a, b, c/.

1	Zad.2a	Zad.2b	Zad.2c
1	-2.264	-1.709	1.639
3	14.097	-7.548	-183.084
5	-186.495	-26.622	2567.114
7	853.208	1357.633	-14924.133
9	-1219.416	-10464.293	38151.933
11	-421.304	37719.459	-22698.208
13	2563.493	-73161.929	-90509.642
15	-2105.475	77851.462	207443.129
17	395.942	-42495.217	-171090.972
19	108.243	9227.215	51270.711

Wartości rzędnych optymalnych wielomianów aproksymacyjnych otrzymanych w zadaniach 2a, 2b, 2c w stanach symetrii, i antysymetrii wyznaczone z wzorów /39/. W obliczeniach przyjęto podział odcinka /0,1/ na dziesięć równych części. Wielkości obliczone zestawiono w tablicy.

Linia gruba - funkcja aproksymowana

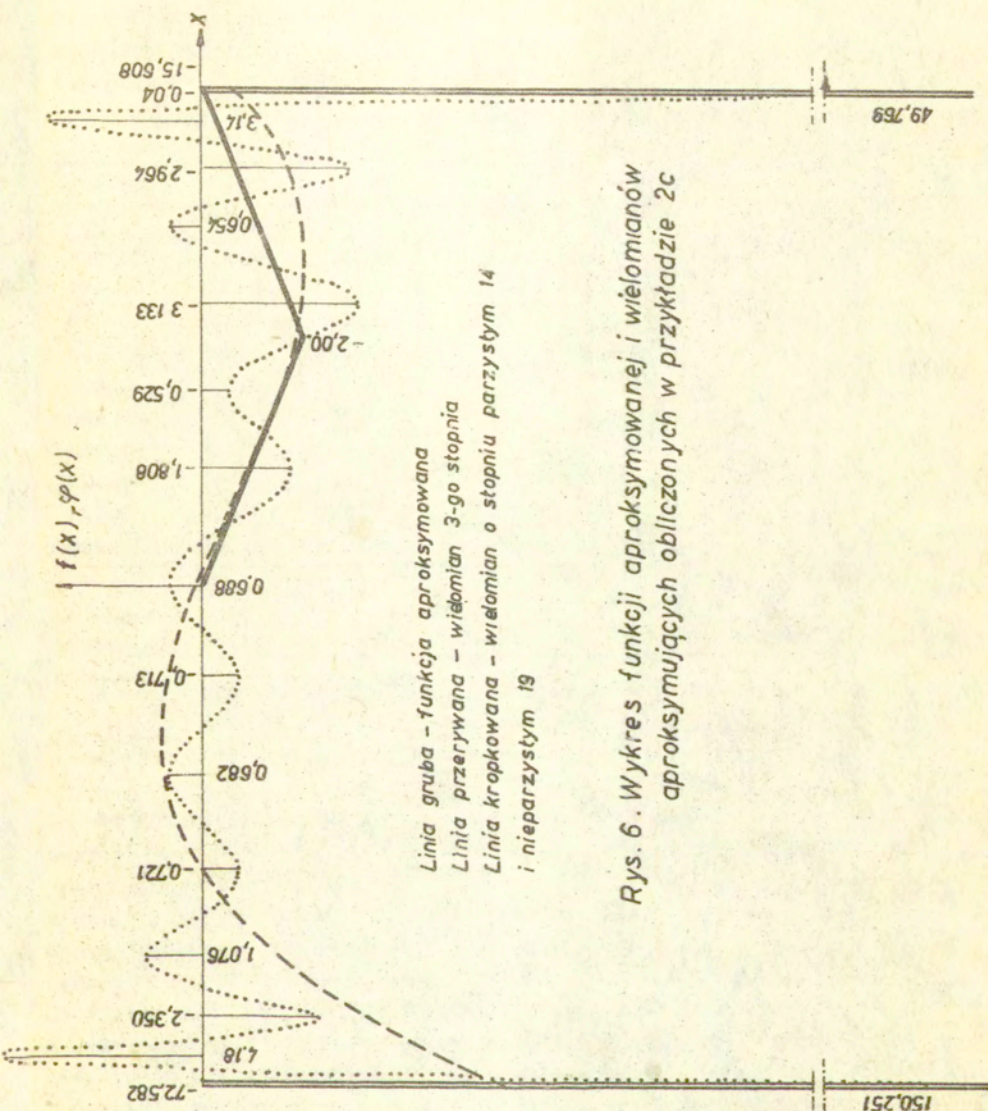
Linia przerywana - wielomian 3-go stopnia

Linia kropkowa - wielomian 19-go stopnia. Wielomian 19-go stopnia nie pokrywa się z funkcją aproksymowaną, jedynie w bliskim otoczeniu punktów $(-0.75, -0.5, 0, 2.000)$

Rys. 4. Wykres funkcji aproksymowanej i wielomianów aproksymujących obliczonych w przykładzie 2a

Rys. 6. Wykres funkcji aproksymowanej i wielomianów aproksymujących obliczonych w przykładzie 2c

Tablica 21. Symetria i antysymetria. Wartości rzędnych optymalnych wielomianów aproksymujących występujących w zadaniu 2 w punktach podziału odcinka $/0,1/$ na dziesięć równych części.

x	Symetria			Antysymetria		
	2a	2b	2c	2a	2b	2c
0	-0,047	0,160	0,682	0,00	0,00	0,00
0,1	-0,184	-0,258	-0,166	-0,214	-0,179	0,005
0,2	-0,421	-0,581	-1,177	-0,389	-0,398	-0,487
0,3	-0,588	-0,376	-0,588	-0,590	-0,634	-0,778
0,4	-0,785	-0,809	0,054	-0,838	-0,790	-0,590
0,5	-1,074	-1,205	-1,214	-0,868	-0,905	-0,931
0,6	-1,552	-0,491	-1,725	-0,318	-0,912	-1,100
0,7	-2,254	-0,831	0,569	0,517	-0,480	-0,169
0,8	-2,059	-0,166	-0,976	0,692	-0,540	-0,950
0,9	-0,983	-2,297	0,505	0,323	0,876	0,723
1,0	-0,164	2,150	-44,093	0,024	-1,548	28,488

7. Wnioski z wykonanych przykładów aproksymacji

Aproksymowane w niniejszej pracy funkcje są całkowalne z kwadratem na odcinku $/-1, +1/$.

Funkcje przyjęte w przykładzie 1 są nieciągłe w trzech wewnętrznych punktach $/-t, 0, t/$ odcinka $/-1,1/$.

Funkcje przyjęte w przykładzie 2 są ciągłe natomiast ich pochodne są nieciągłe w pięciu punktach $/-\frac{1+t}{2}, -t, 0, t, +\frac{1+t}{2}/$ odcinka $/-1, +1/$.

Występujące nieciągłości funkcji aproksymowanych są wprost proporcjonalne do parametru t . Aproksymacje wykonano przy $t = 0,5, 0,9, 0,99$.

Funkcje aproksymowane nie są wielomianami, dlatego aproksymacje nie mogą być z nimi identyczne. Stąd też ich aproksymacje wielomianowe posiadają odchyłki skończone. Miary odchyłek wielomianów aproksymujących od funkcji aproksymowanych przy danym stopniu wielomianu rosną wraz z parametrem t /tablica 11, 17/.

We wszystkich 6-ciu zadaniach miary odchyłek maleją wraz ze stopniem wielomianu od 0 do 15 /tablica 11, 17/.

W przypadku $t = 0.9$, 0.99 w pierwszym zadaniu i $t = 0.99$ w drugim zadaniu rozpoczynając od 15 stopnia wielomianu odchyłka aproksymacji rośnie co jest wynikiem błędu obliczeniowego metody.

Najmniejsza możliwa miara odchyłki /norma odchyłki/ wynosi przy:

$t = 0.5$ w zadaniu 1 2.51% /15.84%/ a w zadaniu 2 0.09% /3.05%/,
 $t = 0.9$ w zadaniu 1 3.91% /19.77%/ a w zadaniu 2 4.91% /22.16%/,
 $t = 0.99$ w zadaniu 1 29.41% /54.24%/ a w zadaniu 2 47.30%
/68.80%/.

/patrz tablice 12 i 18/.

Stąd wynika, że rozpatrywane funkcje przy parametrze $t = 0.99$ /przy dużych nieciągłościach/ nie powinny w praktyce być aproksymowane metodą wielomianową.

Niniejsza metoda nadaje się do aproksymacji wielomianami funkcji, które mogą być przedstawione przy pomocy wielomianów o stopniach niższych niż 20. Przy wyższych stopniach występujący błąd obliczeniowy decyduje o wielkości odchyłki. Aby aproksymacja przy wyższych stopniach była efektywna koniecznym jest zwiększenie dokładności obliczeń maszyny liczącej.

8. Opis programu

Program przeznaczony jest do aproksymacji funkcji na odcinku $[-1, +1]$. Napisany jest w języku Fortran 1900 na maszynie z serii Odra 1305. Program zajmuje mniej niż 9K słów pamięci operacyjnej.

Wartość wyznacznika przy odwracaniu macierzy jest liczona z podwójną precyzją. Wszystkie inne elementy są liczone z pojedynczą precyzją. Czas obliczeń około 10 sekund.

Danymi programu są: polimomenty o rzędzie odpowiadającym stopniowi wielomianu aproksymującego, oraz całki z kwadratu części symetrycznej i asymetrycznej funkcji aproksymowanej.

Program drukuje współczynniki wielomianów symetrycznej i asymetrycznej części funkcji aproksymowanej zmieniających się kolejno stopni od 2 do 19 oraz odpowiadające tym wielomianom

miary odchyłek i współrzędne na odcinku /0,1/ w odstępach co 0,1.

Program jest dostępny w Laboratorium Instytutu Dróg i Mostów Politechniki Warszawskiej. Dysponentem programu jest Pracownia Pól Odkształceń IPPT.

9. Aproksymacja funkcji na odcinku /-1, +1/ wielomianami Legendre'a.

W tym punkcie przedstawiono zagadnienie aproksymacji za pomocą wielomianów Legendre'a.

Rozszerzenie w niniejszej pracy zbioru funkcji aproksymacyjnych o wielomiany ortogonalne Legendre'a umożliwiło porównanie wyników otrzymanych z dwóch metod obliczeniowych aproksymacji:

- wielomianami zwykłymi,
- wielomianami ortogonalnymi Legendre'a.

Kolejne wielomiany Legendre'a mogą być wyrażone następująco:

$$/46/ \quad P_n = \frac{1}{2^n n!} \sum_{i=0}^{i=s} \frac{2^{n-i} / i!}{n-2i} \binom{n}{i} (-1)^i x^{n-2i}$$

$n, i = 0, 1, 2, \dots$ kolejne liczby naturalne,

$\binom{n}{i}$ - symbol permutacyjny Newtona,

$s = \frac{n}{2}$, w przypadku wielomianów parzystych,

$s = \frac{n-1}{2}$ dla wielomianów nieparzystych.

Zmieniając indeksy we wzorze /46/ napisano:

$$/47/ \quad P_n = \frac{1}{2^n n!} \sum_k^{k=n} \frac{(n+k)!}{k!} \binom{n}{\frac{n-k}{2}} (-1)^{\frac{n-k}{2}} x^k,$$

n - stopień wielomianu,

$k = 0, 2, 4, 6, \dots$ w przypadku wielomianów parzystych, n -parzyste,

$k = 1, 3, 5, 7, \dots$ w przypadku wielomianów nieparzystych,
n-nieparzyste.

W oparciu o wzór /47/ wprowadzono macierz współczynników
wielomianu według wzoru:

$$/48/ \quad B_{nk} = \frac{1}{2^n n!} \frac{(n+k)!}{k!} \binom{n}{\frac{n-k}{2}} /-1/ \frac{n-k}{2}$$

Współczynniki te liczone rekurencyjnie.

Łatwo wykazać że zachodzi wzór:

$$/49/ \quad B_{nr} = -B_{r-2} \frac{(n+r-1)/(n+2-r)}{r/r-1}, \quad B_{nr} = 0, \quad r > n$$

W przypadku wielomianów parzystych przyjmując $k = 0$
otrzymano wyrazy kolumny pierwszej:

$$/50/ \quad B_{n0} = \frac{1}{2^n} \binom{n}{\frac{n}{2}} /-1/ \frac{n}{2}$$

W przypadku wielomianów nieparzystych wyrazy kolumny
pierwszej otrzymano przyjmując $k=1$ we wzorze /48/:

$$/51/ \quad B_{n1} = \frac{1}{2^n n+1} \binom{n}{\frac{n-1}{2}} /-1/ \frac{n-1}{2}$$

Obliczenia wykonano zakładając, że n i k zmieniają się od
0 do 19. Najwyższy stopień wielomianu jest równy 19. Stopień
wielomianu może być bez trudności podwyższony, o ile byłoby to
konieczne. Mając B_{n0} , B_{n1} obliczono wszystkie współczynniki
wielomianów według wzorów rekurencyjnych /50/ i /51/. W ten
sposób otrzymano dwie macierze trójkątne o wymiarach 10×10 .
Poniżej podano macierze współczynników 6-ciu pierwszych wielo-
mianów. W tabelicy 21 zestawiono macierze współczynników wielo-
mianów parzystych a w 22 wielomianów nieparzystych .

Tablica 21. Współczynniki B_{nr} sześciu pierwszych parzystych wielomianów Legendre'a.

n	r	0	2	4	6	8	10	12
0		1	-	-	-	-	-	-
2		$-\frac{1}{2}$	$\frac{3}{2}$	-	-	-	-	-
4		$\frac{3}{8}$	$-\frac{15}{4}$	$\frac{35}{8}$	-	-	-	-
6		$-\frac{5}{16}$	$\frac{105}{16}$	$-\frac{315}{16}$	$\frac{231}{16}$	-	-	-
8		$\frac{35}{128}$	$-\frac{315}{32}$	$\frac{3465}{64}$	$-\frac{3003}{32}$	$\frac{6435}{128}$	-	-
10		$-\frac{63}{256}$	$\frac{3465}{256}$	$-\frac{15015}{128}$	$\frac{45045}{128}$	$-\frac{109395}{256}$	$\frac{46189}{256}$	-
12		$\frac{231}{1024}$	$\frac{9009}{512}$	$-\frac{225225}{1024}$	$\frac{255255}{256}$	$\frac{2078505}{1024}$	$-\frac{969969}{512}$	$\frac{676039}{1024}$

Tablica 22. Współczynniki B_{nr} sześciu pierwszych nieparzystych wielomianów Legendre'a.

n	r	1	3	5	7	9	11	13
1		1	-	-	-	-	-	-
3		$-\frac{3}{2}$	$\frac{5}{2}$	-	-	-	-	-
5		$\frac{15}{8}$	$-\frac{35}{4}$	$\frac{63}{8}$	-	-	-	-
7		$-\frac{35}{16}$	$\frac{315}{16}$	$-\frac{693}{16}$	$\frac{429}{16}$	-	-	-
9		$\frac{315}{128}$	$-\frac{1155}{32}$	$\frac{9009}{64}$	$-\frac{6435}{32}$	$\frac{12155}{128}$	-	-
11		$-\frac{693}{256}$	$\frac{15015}{256}$	$-\frac{45045}{128}$	$\frac{109395}{128}$	$-\frac{230945}{256}$	$\frac{88179}{256}$	-
13		$\frac{3003}{1024}$	$-\frac{45045}{512}$	$\frac{765765}{1024}$	$-\frac{692835}{256}$	$\frac{4849845}{1024}$	$-\frac{2028117}{512}$	$+\frac{1300075}{1024}$

Po przyjęciu powyższych oznaczeń wielomiany Legendre'a mają prostą postać:

$$/52/ \quad P_n = \sum_{r=0}^n B_{nr} x^r,$$

Aproksymujący wielomian symetryczny w tym przypadku ma postać:

$$/53/ \quad \varphi^S/x/ = \sum_{i=0}^n X_i \sum_{r=0}^i B_{ir} x^r, \text{ w którym } r, i = 0, 2, 4, \dots$$

parzyste,

X_i - niewiadome aproksymacji.

Analogicznie wielomian asymetryczny jest:

$$/54/ \quad \varphi^A/x/ = \sum_{i=1}^n X_i \sum_{r=1}^i B_{ir} x^r, \quad i, r = 1, 3, 5, \dots \text{ nie-}$$

parzyste.

Wielomiany Legendre'a są ortogonalne tj:

$$/55/ \quad A_{ij} = \frac{1}{2} \int_{-1}^{+1} \left(\sum_{r=1}^i B_{ir} x^r \right) \left(\sum_{m=1}^j B_{jm} x^m \right) dx = \begin{cases} \frac{2}{2i+1} & i=j \\ 0 & i \neq j \end{cases}$$

Stąd niewiadome współczynniki aproksymacji wyznacza się ze wzoru:

$$/56/ \quad X_i \frac{1}{2i+1} = R_i \text{ przy dowolnym } i$$

to jest:

/57/

$$X_i = (2i+1) / R_i.$$

Przy czym jest:

$$/58/ \quad R_i = \sum_{r=1}^i B_{ir} N^r, \quad N^r = \int_0^1 f^S/x/ x^r dx \quad i, r, \text{ parzyste}$$

$$/59/ \quad R_i = \sum_{r=1}^i B_{ir} N^r, \quad N^r = \int_0^1 f^A/x/ x^r dx \quad i, r \text{ nie-}$$

parzyste

Po obliczeniu niewiadomych X_i z funkcji aproksymujących wyrażonych przez szeregi Legendre'a, obliczono współczynniki wielomianów zwykłych a_r według wzoru:

$$/60/ \quad a_r = \sum_n^m X_n B_{nr}$$

W ten sposób otrzymano:

$$/61/ \quad \varphi(x) = \sum_{r=0}^m a_r x^r.$$

Wyrażenie /61/ pozwoliło na porównanie wyników otrzymanych z aproksymacji wielomianami zwykłymi i wielomianami Legendre'a.

Miara odchyłki aproksymacji w tym przypadku wyraża się wzorem bardzo prostym a mianowicie:

$$/62/ \quad \delta = \delta^m = \int_{-1}^1 f^2(x) dx - \sum_k^n R_k X_k.$$

W przypadku aproksymacji szeregami Legendre'a odchyłka obliczeniowa wyznaczona wzorem /30/ jest równa tożsamościowo zeru. Zagadnienie wyboru wielomianu optymalnego w sensie sformułowanym w punkcie 5 nie istnieje. Podwyższenie stopnia wielomianu zawsze wiąże się ze zmniejszeniem odchyłki.

Problem optymalizacji stopnia wielomianu w metodzie wielomianów Legendre'a może być wyprowadzony z innych przesłanek. Wiadomo, że wyniki tej metody są silnie zależne od dokładności obliczeń prawych stron. Odchyłka wynikająca z błędów zaokrągleń prawych stron rośnie wraz ze stopniem wielomianu i wpływa na odchyłkę ogólną podobnie jak błąd obliczeń w wielomianach zwykłych. Jednakże do analizy norm odchyłek wynikających z zaokrągleń prawych stron nie nadają się wzory wyprowadzone w punkcie 5. Wzory /30-31/, /62/ są słuszne jedynie wtedy, gdy błąd prawych stron jest pomijalny w porównaniu z innymi błędami. Tymi zagadnieniami nie będziemy się zajmować w niniejszej pracy. Rozważania zakończymy uwagą, że przy aproksymacji wielomianami Legendre'a stopień wielomianu musi być na tyle

niski, aby błąd prawych stron nie był istotnym w obliczeniach funkcji aproksymującej.

Obliczenie wykonano dla tych samych danych co w przykładzie 1/a,b,c/. Wartości prawych stron R_1 przy aproksymacji symetrycznej zestawiono w tablicy /23/ i aproksymacji asymetrycznej w tablicy /24/.

Tablica 23. Wartości prawych stron przy aproksymacji parzystymi wielomianami Legendre'a.

i	1a	1b	1c
0	-1.00000000	-1.00000000	-1.00000000
2	-0.18750000	-0.42750000	-0.49252500
4	0.05859375	-0.28535625	-0.47537282
6	0.01025391	-0.12564759	-0.44922395
8	-0.02888489	-0.00049573	-0.41510777
10	0.01579857	0.06030883	-0.37435170
12	0.00407731	0.05880279	-0.32851591
14	-0.01295939	0.02196500	-0.27931823
16	0.00794643	-0.01608622	-0.22854906
18	0.00231230	-0.03214240	-0.17799282

Tablica 24. Wartości prawych stron przy aproksymacji nieparzystymi wielomianami Legendre'a.

i	1a	1b	1c
1.	0.00000000	0.00000000	0.00000000
3	0.07812500	0.25312500	0.30628125
5	-0.06835938	0.07619063	0.20159738
7	0.03717041	0.04909641	0.23716195
9	-0.00965118	-0.03396831	0.18505516
11	-0.00197744	-0.02451661	0.18712035
13	-0.00087327	-0.03047614	0.14482077
15	0.00853917	0.00590370	0.13419295
17	-0.01197216	0.00905010	0.09662402
19	0.00875054	0.02047402	0.08168912

Wartości liczbowe niewiadomych aproksymacji symetrycznej zestawiono w tablicy /25/, a aproksymacji asymetrycznej w tablicy /26/.

Tablica 25. Wartości liczbowe niewiadomych aproksymacji X_i przy aproksymacji parzystymi wielomianami Legendre'a.

i	1a	1b	1c
0	-1.000000000	-1.000000000	-1.000000000
2	-0.937500000	-2.137500000	-2.462625000
4	0.52734375	-2.56820625	-4.27835535
6	0.13330078	-1.63341872	-5.83991129
8	-0.49104309	-0.00842745	-7.05683212
10	0.33176995	1.26648541	-7.86138564
12	0.10193279	1.47006987	-8.21289774
14	-0.37582228	0.63698491	-8.10022862
16	0.26223224	-0.53084528	-7.54211909
18	0.08555520	-1.18926883	-6.58573437

Tablica 26. Wartości liczbowe niewiadomych aproksymacji X_i przy aproksymacji nieparzystymi wielomianami Legendre'a.

i	1a	1b	1c
1	0.00000000	0.00000000	0.00000000
3	0.54687500	1.77187500	2.14396875
5	-0.75195313	0.83809688	2.21757119
7	0.55755615	0.73644662	3.55742926
9	-0.18337250	-0.64539795	3.51604811
11	-0.04548120	-0.56388211	4.30376805
13	-0.02357821	-0.82285568	3.91016080
15	0.26471418	0.18301477	4.15998148
17	-0.41902570	0.31675354	3.38184059
19	0.34127089	0.79848665	3.18587565

Wartości liczbowe miar odchyłek aproksymacji symetrycznej zestawiono w tablicy 27, a aproksymacji asymetrycznej w tablicy 28.

Tablica 27. Wartości liczbowe miar odchyłek δ_1 aproksymacji parzystymi wielomianami Legendre'a

i	1a	1b	1c
0	0.25000	2.25000	24.75000
2	0.07422	1.33622	23.53710
4	0.04332	0.60337	21.50329
6	0.04195	0.39813	18.87986
8	0.02777	0.39813	15.95051
10	0.02253	0.32175	13.00759
12	0.02211	0.23531	10.30952
14	0.01724	0.22132	8.04698
16	0.01516	0.21278	6.32324
18	0.01496	0.17454	5.15103

Tablica 28. Wartości liczbowe miar odchyłek δ_1 aproksymacji nieparzystymi wielomianami Legendre'a.

i	1a	1b	1c
1	0.13889	0.67936	6.31171
3	0.09617	0.23085	5.65505
5	0.04477	0.16699	5.20799
7	0.02405	0.13083	4.36430
9	0.02228	0.10891	3.71364
11	0.02219	0.09509	2.90832
13	0.02217	0.07001	2.34205
15	0.01991	0.06893	1.78381
17	0.01489	0.06606	1.45704
19	0.01190	0.04971	1.19679

Porównując miary odchyłek aproksymacji wielomianami prostymi /tablica 10/ oraz Legendre'a /tablica 27 i 28/ stwierdzono, że dla stopni niższych niż 16 są one identyczne. Otrzymane w obydwu metodach wielomiany parzyste 18 stopnia i nieparzyste

19 stopnia mają odchyłki różne. Różnice te są w przykładach 1a i 1b mało znaczące. Największą różnicę odchyłek otrzymano w wielomianie 18 stopnia w przykładzie 1c. W metodzie wielomianów zwykłych miara odchyłki wynosi 8.9230, a w metodzie wielomianów Legendre'a 5.15103. W oparciu o powyższe porównanie stwierdzono, że przy przyjętej obliczeniowej dokładności maszyny w przypadku wielomianów wyższych stopni rozpoczynając od 16-tego nieco lepsze wyniki otrzymywane są z aproksymacji wielomianami Legendre'a niż z aproksymacji wielomianami prostymi.

Analogiczne wnioski można wypowiedzieć odnośnie współczynników wielomianów. Współczynniki wielomianów a_r otrzymane z aproksymacji wielomianami zwykłymi i Legendre'a do 15 stopnia są identyczne. Poniżej w tablicach 29-34 podano współczynniki wielomianów a_r otrzymane z aproksymacji wielomianami zwykłymi:

Tablica 29. Wartości liczbowe współczynników wielomianów a_r otrzymane z aproksymacji wielomianami zwykłymi funkcji symetrycznej z przykładu 1a. n-stopień wielomianu.

$j \setminus n$	2	6	10	14
0	-0.531	-0.375	-0.591	-0.489
2	-1.406	-2.509	6.815	-3.236
4		-0.317	-65.821	96.987
6		1.925	164.761	-826.012
8			-166.460	2707.874
10			59.860	-4223.343
12				3165.873
14				-919.363

Tablica 30. Wartości liczbowe współczynników wielomianów a_r otrzymane z aproksymacji wielomianami zwykłymi funkcji symetrycznej z przykładu 1b.

$i \setminus n$	2	6	10	14
0	0.069	- 0.384	- 0.698	- 0.500
2	- 3.206	- 4.295	12.930	1.063
4		+ 20.922	-128.099	- 42.764
6		- 23.582	422.903	464.475
8			-541.624	-2079.829
10			228.507	4377.507
12				-4282.540
14				1558.613

Tablica 31. Wartości liczbowe współczynników wielomianów a_r otrzymane z aproksymacji wielomianami zwykłymi funkcji symetrycznej z przykładu 1c.

$i \setminus n$	2	6	10	14
0	0.231	0.452	0.457	0.300
2	- 3.694	- 25.975	- 62.914	- 96.412
4		96.255	636.372	1856.177
6		- 84.314	- 2188.609	- 13165.771
8			3004.592	43833.165
10			- 1418.398	- 74025.196
12				61370.691
14				- 19817.760

Tablica 32. Wartości liczbowe współczynników wielomianu a_p otrzymane z aproksymacji wielomianami zwykłymi funkcji asymetrycznej z przykładu 1a.

$i \setminus n$	3	7	11	15
1	- 0.820	- 3.450	- 3.778	- 4.684
3	1.367	18.924	22.875	58.148
5		- 30.071	- 39.878	- 435.915

$i \setminus n$	3	7	11	15
7		14.949	12.954	1968.550
9			23.617	- 4922.112
11			- 15.666	6669.065
13				- 4592.838
15				1260.153

Tablica 33. Wartości liczbowe współczynników wielomianu a_r funkcji asymetrycznej z przykładu 1b

$i \setminus n$	3	7	11	15
1	- 2.658	- 2.697	- 2.759	- 5.753
3	4.430	11.595	1.817	97.258
5		- 25.297	82.290	- 795.736
7		19.746	-332.388	3207.757
9			447.405	-6805.215
11			-194.228	7640.287
13				-4211.725
15				874.627

Tablica 34. Wartości liczbowe współczynników wielomianu a_r funkcji asymetrycznej z przykładu 1c

$i \setminus n$	3	7	9	11
1	- 3.216	- 6.840	- 9.837	- 11.514
3	5.360	55.993	181.511	358.754
5		- 136.618	-1156.229	- 4173.544
7		95.384	3066.523	22187.619
9			-3548.652	-60931.180
11			1482.424	89487.908
13				-66680.838
15				19786.621

Dociekliwy czytelnik sam może sprawdzić w oparciu o tablice 25 i 26 stosując wzór /50/, że otrzymane w aproksymacji wielomianami Legendre'a współczynniki wielomianów a_r są równe odpo-

wiadającym im w aproksymacji wielomianami zwykłymi /tablice 29-34/. W przypadku wielomianów 18 i 19-tego stopnia współczynniki a_r na skutek znaczących błędów obliczeń i zaokrąglenia prawych stron uzyskane z aproksymacji wielomianami zwykłymi i Legendre'a różnią się między sobą. W tablicy 35 i 36 zamieszczono współczynniki wielomianów a_r 18 i 19 stopnia otrzymane w aproksymacji wielomianami Legendre'a funkcji z przykładu 1a,b,c.

Tablica 35. Wartości liczbowe współczynników a_r otrzymane z aproksymacji wielomianami Legendre'a 18-tego stopnia funkcji symetrycznej z przykładu 1.

i	1a	1b	1c
0	- 0.4537	- 0.3833	0.0413
2	- 7.5346	- 22.4669	- 104.0002
4	176.3936	698.9013	3241.9703
6	- 1315.4592	-8230.1489	- 38447.1112
8	3697.8034	47800.9438	226114.4608
10	- 3023.6162	-153702.4903	-740612 .7863
12	- 5258.3960	286337.0983	1414412.5318
14	13310.3551	-306824.0262	-1564144.3766
16	-10542.2809	175108.0494	927471.1688
18	2961.8262	-41171 .1713	-227990 .8387

Tablica 36. Wartości liczbowe współczynników a_r otrzymane z aproksymacji wielomianami Legendre'a 19-tego stopnia funkcji asymetrycznej z przykładu 1.

i	1a	1b	1c
1	- 7.2805	- 7.5037	- 11.3782
3	204.5849	220.7129	491.2413
5	-2869.6097	-3267.2666	- 8748.0999
7	20421.4604	25200.5691	75230.3638
9	-80945.4685	111118.0746	-356715.7458
11	191137.4234	294778.8075	998846.3410
13	-275740.0438	-477467.8050	-1691506.0458
15	238582.3111	460977.6444	1700078.6542

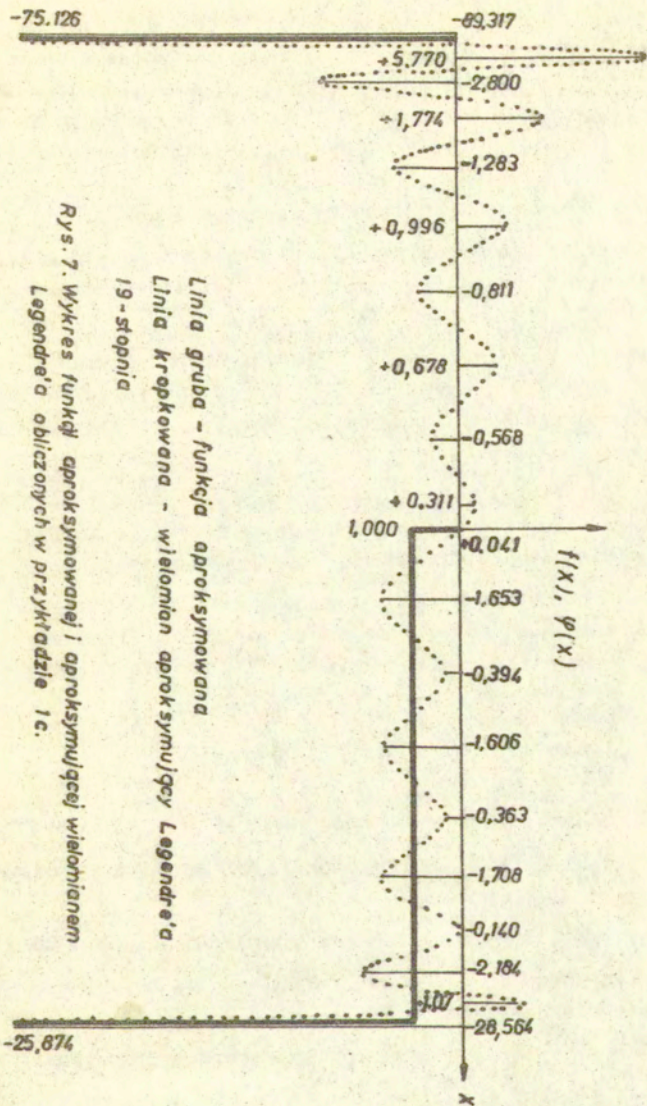
i	1a	1b	1c
17	- 113790.1198	- 243145.0402	- 932413.1204
19	23007.0295	53830.5689	214778.1666

Dla wielomianów o współczynnikach określonych w tablicach 35 i 36 obliczono ich rzędne w punktach o odciętych różniących się o 0.01. Rzędne charakterystyczne tych wielomianów podano w tablicy 37.

Tablica 37. Współrzędne punktów charakterystycznych otrzymane w aproksymacji wielomianem Legendre'a 19-tego stopnia funkcji z przykładu 1/a,b,c/.

1a		1b		1c	
x	y	x	y	x	y
-1.00	-1.649	-1.00	-8.307	-1.00	-89.316
-0.97	-1.694	-0.99	-7.230	-0.96	+ 5.702
-0.91	-1.628	-0.96	-8.295	-0.90	- 2.800
-0.84	-1.721	-0.82	+0.658	-0.83	+ 1.774
-0.74	-1.584	-0.73	-0.348	-0.73	- 1.283
-0.62	-1.817	-0.61	+0.232	-0.61	+ 0.996
-0.36	+0.134	-0.48	-0.168	-0.48	- 0.811
-0.24	-0.061	-0.34	+0.122	-0.33	0.678
-0.13	+0.055	-0.20	-0.074	-0.17	- 0.559
0.00	-0.454	-0.10	+0.014	-0.05	+ 0.311
0.15	-1.136	0.00	-0.383	0.00	# 0.041
0.30	-0.902	0.15	-1.207	0.14	- 1.653
0.67	-1.407	0.30	-0.832	0.29	- 0.394
0.78	-1.264	0.44	-1.159	0.44	- 1.606
0.87	-1.405	0.58	-0.835	0.58	- 0.364
0.94	-1.252	0.71	-1.189	0.70	- 1.708
0.98	-1.438	0.81	-0.721	0.81	- 0.140
1.00	-1.075	0.97	-3.558	0.89	- 2.184
		1.00	-3.082	0.95	+ 1.070
				1.00	-28.564

Rys. 7. Wykres funkcji aproksymowanej i aproksymującej wielomianem Legendre'a obliczonych w przykładzie 1c.

Nanosząc rzędne z tablicy 37 /przykład 1a i 1b/ na wykresy 1 i 2 przekonano się, że nowe punkty otrzymane w oparciu o aproksymacje wielomianami Legendre'a pokrywają się z wykresami aproksymacji wielomianami zwykłymi. W przypadku 1c otrzymany według danych z tablicy 27 wykres nieco różni się od rysunku 3. Przedstawiono go na rysunku 7.

Na zakończenie wysunięto następujące wnioski:

1. Jeżeli dokładność wykonywanych obliczeń jest dostateczna wyniki otrzymywane z aproksymacji wielomianami zwykłymi i Legendre'a są identyczne.
2. Jeżeli dla danego stopnia wielomianu aproksymacyjnego dokładność maszyny liczącej /dokładność obliczeń/ nie jest dostateczna obydwie porównywane metody charakteryzują się innymi miarami odchyłek.
3. W przypadku obliczeń wykonywanych na maszynie Odra 1305 zgodność obydwóch przedstawionych metod aproksymacji wielomianowej występuje do 15 stopnia włącznie.
4. Przy wyższych stopniach niż 15 i zastosowanej dokładności obliczeniowej maszyny stosując wielomiany Legendre'a uzyskano nieznacznie lepsze wyniki niż przy użyciu wielomianów zwykłych.

9. Prace cytowane w tekście

1. N.I. Achiezer, Teoria aproksymacji. PWN, Warszawa 1957.
2. С.Н. Бернштейн, О многочленах, ортогональных в конечном интервале, Харьков 1937.
3. P.J. Davis, Interpolation and approximation, New York 1964.
4. G. Meinardus, Aproksymacja funkcji i jej metody numeryczne, PWN, Warszawa 1968.
5. A. Ralston, Wstęp do analizy numerycznej, PWN, Warszawa 1968.
6. J.R. Rice, The Approximation of Functions, Reading, 1964.

Streszczenie

Przedstawiono zagadnienie aproksymacji wielomianami na odcinku $[-1, +1]$ funkcji całkowalnych z kwadratem /z przestrzeni L_2 /. Zadanie rozłożono na dwa: aproksymacji funkcji symetrycznej i asymetrycznej. Opracowano program na maszynę Odra 1305 wykonujący obliczenia współczynników wielomianu wybranego stopnia z kryterium najmniejszej odchyłki od funkcji aproksymowanej. Podano wzory na obliczenie miar odchyłek i sposób postępowania przy wyborze optymalnego stopnia wielomianu. W oparciu o opracowany program wyznaczono optymalne wielomiany w przypadku sześciu obranych funkcji. Wyprowadzono wnioski dotyczące zbieżności wielomianów aproksymujących oraz podano opis opracowanego programu. Prace uzupełniono opracowaniem programu aproksymacji wielomianami Legendre'a. Porównano wyniki otrzymane z obydwu metod.